

8. Blijf thuis, maar laat je horen: de COVID-19-pandemie en de gevolgen ervan voor de landbouwsector in Europa

*Door Ivan Mammana,
medewerker van de ECVC (European Coordination Via Campesina),
verantwoordelijk voor het thema grond.*

In Europa heeft de Covid-19-crisis de landbouwsector hard getroffen. Boer-inn-en, die een leven in structurele crises gewoon zijn, slaagden er echter in om tal van solidaire initiatieven op te zetten om elkaar te steunen en de samenleving te blijven voorzien van kwaliteitsvoeding. Terwijl de Europese Unie schippert tussen de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en het afsluiten van vrijhandelsakkoorden, roepen de boer-inn-en op om het voedsel- en landbouwbeleid op lokaal, nationaal en internationaal niveau te herzien teneinde het principe van voedselsoevereiniteit erin te integreren.

De COVID-19-crisis had en heeft nog steeds ernstige sociale, gezondheids- en economische gevolgen, met name voor de meest kwetsbare mensen in de samenleving. De crisis heeft ook blootgelegd hoe kwetsbaar ons huidige gemondialiseerde economische systeem is in bepaalde cruciale sectoren, zoals de gezondheidszorg.

In de maanden maart en april was Europa, een van de rijkste delen van de wereld, het centrum van de pandemie en leed het aan een tekort aan medisch materiaal. Deze tekorten hebben zich in de loop der jaren opgebouwd als gevolg van een grote afhankelijkheid van import, een gebrek aan nationale voorraden en overheidsbesparingen. Het bekendste geval is wellicht dat van de mondkmaskers en beademingstoestellen. Tijdens de eerste maanden van de pandemie was er in de Europese Unie (EU) een duidelijk gebrek aan coördinatie en solidariteit tussen de lidstaten.

Voor sommigen zijn deze gebeurtenissen een aanleiding om het gezondheidsbeleid te herdenken om zo de interne opslag- en productiecapaciteit van strategische goederen opnieuw op te schalen. Dit is natuurlijk alleen mogelijk indien beleidsmakers de wet- en regelgeving die de internationale handel reguleren herschrijven en gezondheid hierin als een recht beschouwen, niet als een handelswaar. De EU is zelf pas heel laat in actie gekomen om de crisis aan te pakken.

LANDBOUWSECTOR: STRUCTURELE CRISES EN SOLIDARITEIT

Maar de pandemie heeft ook de boer-inn-en en landarbeiders hard getroffen. Hun situatie was voor de pandemie al precair. In Europa heeft het neoliberale handels- en landbouwbeleid van de afgelopen decennia grote gevolgen gehad voor de landbouwsector. De gevolgen van dit beleid zijn onder meer de grotere prijschommelingen, waardoor de landbouwers niet in staat zijn een waardig bestaan te leiden, een extreme terugval van het aantal landbouwers, de concentratie van grond in de handen van enkele grondbezitters, de vergrijzing van de landbouwbevolking, het verlies van landbouwgrond, de snelle bodemdegradatie en aantasting van de ecosystemen en de systematische schending van de rechten van landarbeiders.

Door de COVID-19-crisis hebben de eerdere kwetsbare punten van het voedselsysteem een nieuwe en verontrustende dimensie gekregen: de sluiting van veel boerenmarkten voor rechtstreekse verkoop; werkne-

La Via Campesina

mers in de landbouw die gedwongen worden weer aan het werk te gaan zonder dat veiligheidsmaatregelen in acht worden genomen; het verdwijnen van verkoopkanalen zoals restaurants, scholen en kantines die van de ene op de andere dag moesten sluiten.

De Europese boer·inn-en zijn echter gewend om in structurele crises te leven, en als er één ding is waar ze in uitblinken, dan is het wel solidariteit en organisatie onder elkaar en met andere groepen in de samenleving. De Europese leden van La Via Campesina hebben, vaak in samenwerking met burgergroeperingen, tal van initiatieven ontwikkeld om boer·inn-en te ondersteunen en de samenleving te voorzien van kwaliteitsvoeding.

Deze initiatieven omvatten bijvoorbeeld landbouwers die uit solidariteit rechtstreeks in ziekenhuizen voedsel leveren aan gezondheidswerkers, aan andere essentiële werknemers of aan gemarginaliseerde groepen die sterk door de crisis getroffen zijn, zoals mensen zonder papieren, gezinnen in armoede en daklozen. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van modellen voor een solidaire voedselketen die toelaten om landbouwproducten te verkopen langs verschillende wegen, zoals onlineplatforms, CSA's (Community Supported Agriculture - Voedselteams - GASAP¹), mobiele kruideniers, levering aan huis en verkoop vanop de boerderij.

1 Inkoopgroep voor solidaire landbouw

Er werd ook gemobiliseerd om de boerenmarkten te heropenen alsook om overheden en de privésector op te roepen om te zorgen voor beschermingsmateriaal voor arbeiders actief in de landbouw en voedingssector, financiering van huisvesting en regularisatie van mensen zonder papieren. Tegelijkertijd werden er solidaire leveringen van voedsel en beschermingsmateriaal georganiseerd voor werknemers in de landbouw, en werden er financiële steunmechanismen tussen groepen landbouwers in het leven geroepen.

Al deze ervaringen zijn echter niet meer dan een afspiegeling van de dagelijkse realiteit van de boer·in·bewegingen in hun verzet tegen de industrialisering van de landbouw

en tegen het landbouwbeleid, die van de boer-inn-en slechts een onderbetaalde schakel in het voedselsysteem hebben gemaakt. Gezondheidswerkers ondergaan nu hetzelfde lot. Daarom is het belangrijk dat overheden en Europese instellingen optreden om de structurele tekortkomingen van het huidige voedselsysteem aan te pakken, zeker gezien de reeds bestaande klimaat- en economische crisis waaronder de landbouwsector te leiden heeft.

Ook nu nog verdedigen sommige mensen het neoliberale landbouwmodel, vaak vanuit een zeer comfortabele positie. Deze mensen zoeken hun heil in technologische oplossingen en insinueren zo dat complexe maatschappelijke, politieke en economische problemen kunnen worden opgelost door middel van technologische innovatie. Anderen pleiten voor meer autoritarisme.

VOEDSELSOEVEREINITEIT

De Europese Coördinatie Via Campesina (ECVC), de enige Europese organisatie die kleine en middelgrote landbouwers, boer-inn-en en landarbeiders vertegenwoordigt, roept samen met haar bondgenoten op tot een ander politiek project voor het Europese landbouwsysteem. Voor ECVC heet dit project voedselsoevereiniteit. Voedselsoevereiniteit heeft tot doel de Europese bevolking toegang te geven tot kwaliteitsvoedsel en te voorkomen dat nog meer Europese landbouwbedrijven verdwijnen. Het staat voor steun aan nieuwe

boer-inn-en en op agro-ecologie gebaseerde landbouwmethoden. Het garandeert dat de boer-inn-en van hun productie kunnen leven en biedt bescherming aan de werknemers in de landbouw. Dit project is geworteld in de mensenrechten en natuurlijk in het respect voor en de realisatie van alle rechten van landbouwers, zoals die sinds 2018 worden erkend in de VN-Verklaring voor de rechten van boer-inn-en en andere op het platteland werkzame personen (UNDROP). Er is dringend nood aan een herziening van het voedsel- en landbouwbeleid, op lokaal, nationaal en internationaal niveau in lijn met de principes van voedselsoevereiniteit en UNDROP.

De Europese Unie hervormt momenteel haar gemeenschappelijk landbouwbeleid en ontwikkelt de "Green Deal", met de zogenaamde van-boer-tot-bordstrategie ("Farm-to-Fork") die specifiek gericht is op de voedings- en landbouwsector. Tegelijkertijd is de EU echter ook opnieuw begonnen aan de handelsbesprekingen die leiden tot een verdere liberalisering van de landbouw. Op 27 mei 2020 stelde de Europese Commissie een belangrijk stimuleringsfonds voor om landen te helpen het hoofd te bieden aan de economische gevolgen van de crisis, waarover de lidstaten² nog verder moeten onderhandelen.

² Opmerking: na langdurige onderhandelingen en verschillende toegevingen met betrekking tot de ambities van het herstelfonds hebben de lidstaten op dinsdag 21 juli uiteindelijk een akkoord bereikt.

Op 17 april hebben verschillende organisaties uit het maatschappelijke middenveld overal in Europa de lokale, nationale en Europese overheden opgeroepen om dezelfde vastberadenheid aan de dag te leggen om de COVID-19-pandemie te bestrijden als om hun landbouw- en voedselbeleid positief te hervormen, in het licht van de economische, sociale en ecologische crises die de sector treffen. **#StayHomeButNotSilent** en **#AllemaalBoer.in** waren de hashtags die werden gebruikt om dringende veranderingen te eisen in het huidige beleid voor onze landbouw- en voedingssector.

Zullen de Europese beweging voor voedselsoevereiniteit, de landbouworganisaties en de burgers invloed uitoefenen op de politieke onderhandelingen en het debat bijsturen door eraan te herinneren dat voedselproductie, net als gezondheidszorg, een essentiële sector is waarbij mensenrechten centraal staan? Er bestaat geen eenvoudig antwoord, maar voor ons is één ding duidelijk: **We moeten van ons laten horen en solidariteit organiseren.**

